

Marcin Kolasa

Nabytki Muzeum Historii Kielc w 2016 r.

Studia Muzealno-Historyczne 9, 193-204

2017

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marcin Kolasa (Muzeum Historii Kielc)

Nabytki Muzeum Historii Kielc w 2016 r.

W 2016 r. Muzeum Historii Kielc pozyskało do zbiorów 252 obiekty, z czego 53 wpisano do księgi inwentarzowej „Historia”, 73 do księgi inwentarzowej „Sztuka” oraz 126 do księgi pomocniczej „Materiałowa”. Zasób biblioteczny powiększył się o 902 pozycje inwentarzowe.

W 2016 r. największa ilość eksponatów zasilila zbiory ikonograficzne. Muzeum zakupilo ponad 1000 pocztówek z widokami Kielc i Kielecczyny. Zbiór ten tworzą karty pocztowe znanych, przede wszystkim kieleckich wydawców i fotografów, m.in.: Gustawa Goldwassera, Józefa Ungera, Szymona Kajzera, Miny Perelman dawniej M. Goldhaar (ryc.1), Stanisława Rachalewskiego, Stanisława Saneckiego, Jana Ziemińskiego, Stefanii Bonikowskiej i Adama Badziana (ryc. 2). W kolekcji znajdują się serie wydawane przez Salon Malarzy Polskich, Polskie Towarzystwo Krajoznawcze, Towarzystwo Przyjaźni Szpitala Dziecięcego, Wydawnictwo Księży Salezjanów czy Komitet Budowy Pomnika Legionów w Kielcach. Zbiór, oprócz tego, że posiada wartość kolekcjonerską, stanowi doskonały materiał ikonograficzny, ilustrujący wygląd miasta i regionu oraz rejestrujący ważne wydarzenia i postacie w latach 1905–1945. W zbiorze znajdują się także unikatowe pocztówki ukazujące wnętrza budynków administracji państwowej, gmachów użyteczności publicznej, kieleckich świątyń i szkół.

Ciekawą grupę stanowią karty z pejzażami, architekturą, obiektami przemysłowymi regionu. Dokumentują one m.in. Bodzentyn (ruiny zamku), Chęciny (zamek i miasto), Dębno (kościół), Jędrzejów (rynek), Miedzianą Górę (kolonia rządowa), Radom, Oblęgorek (dworek H. Sienkiewicza), Polichno (lotnisko), Słowik (letnisko), Słupię Nową (cementarz), Słupię Starą (dwór), Suchedniów (kościół), Świętą Katarzynę (klasztor), Szydłowiec, Sandomierz (widoki miast) oraz kopalnie marmurów: Bolechowice, Szewce, Zelejową, Zyguntówkę. Ponadto do zbiorów trafiły pocztówki z zabytkami wydane przez Polskie Towarzystwo Krajoznawcze i pocztówki o tematyce legionowej, wymitowane przez Naczelnego Komitet Narodowy.

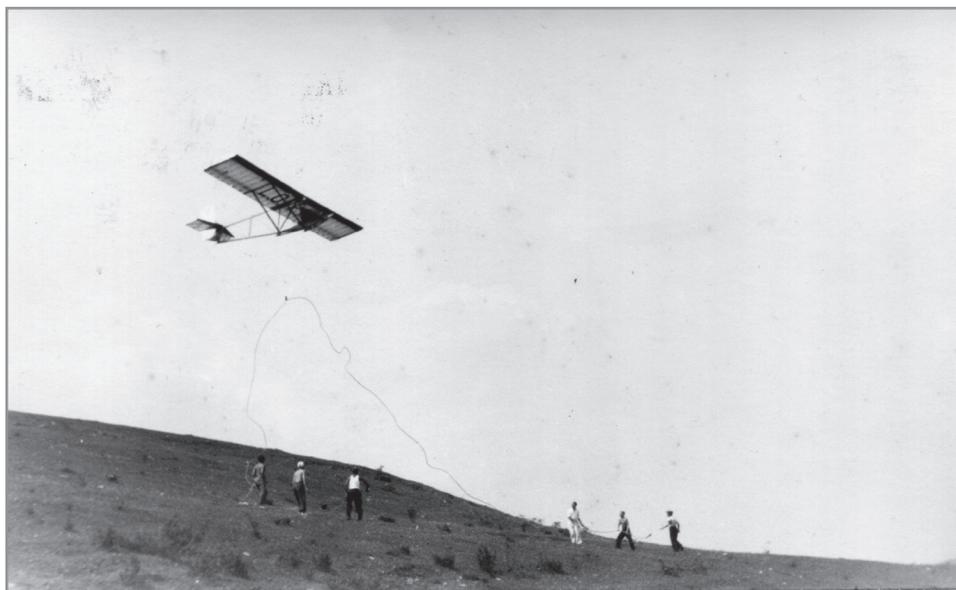
W kolekcji są też rzadko spotykane na rynku kolekcjonerskim pocztówki tzw. leporello (z umieszczoną wewnątrz harmonijką mniejszych reprodukcji) czy też unikatowe pocztówki wykonane na podstawie klocków drzeworytniczych znanego grafika Andrzeja Dworaka (ryc. 3).

Dodatkową wartością o charakterze źródłowym, szczególnie dla osób badających dzieje Kielc, stanowi fakt, że na rewersach wielu pocztówek znajduje się korespondencja, będąca źródłem informacji na temat życia codziennego kielczan lub ważnych wydarzeń w przełomowych okresach dziejów miasta.

O wiele eksponatów powiększył się zbiór fotografii. Do muzeum trafiło m.in. 833 fotografie i 235 przezroczy z widokami Kielc i okolic, wykonanych na przestrzeni kilkudziesięciu lat (lata 30–70. XX w.) przez fotografa K. Kuśmidra. Mają w większości charakter prywatny, ale są też i takie, które zdają się mieć spora wartość źródłową, np. ujęcia charakterystycznych widoków Kielc (Karczówka), oraz ich pokolorowanie wersje, przygotowywane prawdopodobnie do wydania pocztówek. W zbiorze znajdują się też zestawy fotografii o charakterze dokumentacyjnym, reportażowym, choćby unikatowe ujęcia z otwarcia lotniska w Masłowie 27 czerwca 1937 r., z Marszu Szlakiem I Kompanii Kadrowej w 1938 r. czy z obozu cygańskiego na obrzeżach Kielc z lat 30.

3. Pocztówka, Kielce – Kościół św. Krzyża, na podstawie drzeworytu Andrzeja Dworaka, lata 30. XX w.

4. Ze zbioru fotografii K. Kuśmidra: Marsz Szlakiem Kadrówki, Start szybowca na lotnisku w Masłowie

5. Ze zbioru fotografii K. Kuśmidra: Marsz Szlakiem Kadrówki, Start szybowca na lotnisku w Masłowie

6. Ze zbioru fotografii K. Kuśmidra: Marsz Szlakiem Kadrówki, Start szybowca na lotnisku w Masłowie

7. Kielecki historyk, etnograf i regionalista ksiądz Władysław Siarkowski, fot. Wincenty Grabowski, ok. 1878 r

XX w. Pojawiają się też zdjęcia ukazujące w kilkunastu miejscowościach regionu, m.in. w Bliżynie, Bodzentynie, Busku, Brzezinach, Chęcinach, Końskich, Polichnie, Rejowie, Samsonowie, Sielpi, Skarżysku, Słowiku, Stąporkowie, Suchedniowie, Szydłowcu, Świętej Katarzynie, Wąchocku, Wzdole, Zagnańsku.

Muzeum otrzymało zbiór 63 fotografii portretowych i grupowych. Są wśród nich prace wykonane w kieleckich zakładach fotograficznych Wincentego Grabowskiego, Stanisława Rachalewskiego, Anny Krajewskiej, Stanisława Saneckiego i Adama Badziana. Pozostałe pochodzą z zakładów fotograficznych w Warszawie, Częstochowie, Krakowie, Włocławku, Wrocławiu, Katowicach, Gliwicach, Piotrkowie i Będzinie. Pierwotny właściciel zbioru nie jest znany. W czasie opracowywania udało się ustalić, że fotografie mają związek z rodziną Siarkowskich, a wśród sportretowanych znajduje się znany kielecki historyk, etnograf i regionalista ksiądz Władysław Siarkowski (ryc. 7). Jego dwa portrety pochodzą z około 1878 r. i powstały prawdopodobnie z okazji nadania mu przez biskupa Józefa Juszyńskiego tytułu kanonika honorowego Kapituły Sandomierskiej. Świadczyć o tym może widoczne na piersi portretowanego dystyngtorium kanonickie.

Wśród innych przyjętych w 2016 r. fotografii znajduje się kilkanaście związanych z kieleckim harcerstwem i szkolnictwem (m.in. z gimnazjum im. Mikołaja Reja i gimnazjum im. Jana Śniadeckiego). Niewielki, ale interesujący zbiór zdjęć Antoniego Banasia, harcerza 2 Kieleckiej Drużyny Harcerskiej im. Henryka Dąbrowskiego i ucznia gimnazjum im. M. Reja zawiera fotografie portretowe i grupowe oraz jedną, przedstawiającą obóz harcerski w parku miejskim. Do zbiorów trafiły też fotografie o tematyce legionowej: portret por. Felicjana Sławoja-Składkowskiego oraz przedstawiająca żołnierzy 1 Pułku Legionów w okopach pod Tarłowem: kpt. Wacława Scaevolę-Tarłowskiego, kpt. Stanisława Tessaro i por. Mariana Kukiela. Z dwudziestolecia pochodzi fotografia Józefa Piłsudskiego odbierającego defiladę członków Związku Strzeleckiego na pl. Wolności w 1926 r., wojewody kieleckiego Władysława Korsaka wraz z urzędnikami przed Urzędem Wojewódzkim w Kielcach oraz dwa negatywy z widokiem na elewację frontową budynku gimnazjum im. J. Śniadeckiego. Pozyskano też fotografie związane z kieleckim garnizonem: plutonu ckm 4 Pułku Piechoty Leg. i 9 fotografii przedstawiających służbę żołnierzy 2 Pułku Artylerii Lekkiej Leg. (poligon, święta, defilady). Ciekawostką jest też zespół 12 szklanych negatywów z wykonanymi ręcznie projektami kart świątecznych. Pochodzą one z zakładu fotograficznego Tadeusza Rylskiego (założonego w 1934 r., mieszczącego się początkowo przy pl. Panny Mari 2, następnie przy ul. Sienkiewicza 19).

Z okresu okupacji pochodzą dwa zdjęcia polskich pracowników piekarni w koszarach niemieckich przy ulicy Chęcińskiej z 1940 r.

Czasy powojenne dokumentuje album pamiątkowy na X-lecie Zakładów Urządzeń Chemicznych i Aparatury Przemysłowej „Chemar” z 1965 r., zawierający kilkadziesiąt fotografii dokumentujących życie fabryki, stanowiący doskonale źródło historyczne. Część fotografii jest opisana. Są wśród nich zdjęcia przedstawiające budowę obiektów fabrycznych, wnętrza hal i wypełniających je maszyn, a także ukazujące robotników przy pracy oraz podczas uroczystości, takich jak pochody 1-majowe, wizyty oficjeli. Ponadto ukazana została baza lokalowa zakładu (osiedla mieszkaniowe) i szkoła przyzakładowa.

Do zbiorów trafiła też fotografia artystyczna wykonana przez Antoniego Myśliwca w 1984 r. zatytułowana „Ulica Składowa”.

Zbiory muzeum powiększyły też interesujące varia: zestaw sztuców sygnowanych puncami kieleckiego składu jubilersko-zegarmistrzowskiego Szymona Kanera, tablica elewacyjna z ulicy Połowniaka, tabliczka do układania listy zakupów, aparat do termomasażu twarzy „Monika” wyprodukowany w kieleckiej Spółdzielni Rzemieślniczej

„Wielobranżowa”, wałek i szczypce z ciemni zakładu fotograficznego Tadeusza Rylskiego, dwie etykiety na mydło toaletowe „Romeo” z zakładów Wytwórczych „Społem” z lat 60./70. XX w., tabliczka z przedwojennej kieleckiej dorożki, końcówka węża strażackiego (prądownica), dwa aparaty telefoniczne prawdopodobnie z wewnętrznej linii jednej z kieleckich fabryk. Przyjęto też 14 narzędzi stolarskich (m.in. strugi, piły narznicze, ośnik i świder) z 2 poł. XIX w., z których część sygnowana jest przez wiedeńską firmę „John Weiss & Son” oraz ekrytuar – zestaw biurowy z ciemnoszarego „marmuru” pochodzącego prawdopodobnie z kamieniołomu „Ołowianka” w Miedziance lub w Dębniku. Sygnatura wskazuje na produkt wykonany w dwudziestoleciu międzywojennym przez firmę „Kielecki Przemysł Marmurowy”. Przyjęto też dwie odznaki: pamiątkową „Orlęta” obrońcom Kresów Wschodnich 1919 i odznakę strzelecką III klasy Związku Strzeleckiego.

Muzeum kupiło pozostający dotychczas w depozycie motocykl SHL 98, wyprodukowany przez kielecką Hutę Ludwików w 1939 r., wraz z dokumentacją (książka pojazdu, dowód zakupu) i zapasowym silnikiem Villiersa (ryc. 8).

8. Motocykl SHL 98, prod. Huta „Ludwików”, 1939 r.

Ekspozycje upamiętniające kielecki przemysł to także kilkanaście wyrobów porcelanowych z Fabryki Porcelany w Ćmielowie i Chodzieży. Są to głównie okolicznościowe talerze, wazy, puchary kieleckich fabryk i przedsiębiorstw, takich jak: Kieleckie Zakłady Wyrobów Metalowych, Zakłady Precyzyjne „Iskra”, Przedsiębiorstwo Produkcji Elementów Budowlanych „PRELBUD”, Kieleckie Zakłady Wyrobów Papierowych, Centrum Produkcji Pneumatyki „PREMA”, Kieleckie Przedsiębiorstwo Robót Mostowych, Przedsiębiorstwo Robót Inżynierskich Budownictwa Komunalnego „KOMPRI”, Kieleckie Przedsiębiorstwo Instalacji Budownictwa, Przedsiębiorstwo Usług Socjalnych Budownictwa w Kielcach, Kieleckie Wydawnictwo Prasowe RSW „Prasa – Książka – Ruch”, Kielecki Zarząd Fabryk, a także organizacji: Związku Zakładowego Pracowników Łączności, Gwardyjskiego Klubu Sportowego „Błękitni”, Miejskiego Klubu Sportowego „Korona”, Kieleckiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, Przedsiębiorstwa Geologicznego w Kielcach, Polskiego Czerwonego Krzyża, oraz poświęcone upamiętnieniu ważnych wydarzeń społecznych, politycznych i sportowych,

takich jak: III Miejska Spartakiada Zakładowych Oddziałów Samoobrony, V Centralna Spartakiada Szkół Przystankowych Kielce 1970, Turniej Młodych Mistrzów Techniki.

Do zbiorów przyjęto też siedem proporczyków pamiątkowych z kieleckiej fabryki FSS Polmo-SHL z lat 70. i 80. XX w. oraz 20 wybitych w tej fabryce medali okolicznościowych upamiętniających jubileusze szkół, instytucji i przedsiębiorstw oraz ważne wydarzenia (np. medal Jubileuszu 250-lecia I LO im. Stefana Żeromskiego w Kielcach, 25-lecia Oddziału Stowarzyszenia Elektryków w Kielcach, XXXVIII Motorowego Rajdu Świętokrzyskiego). Do zbiorów trafiły też 3 żetony pamiątkowe z Dymarek Świętokrzyskich, zaprojektowane przez kieleckich twórców Stefana Dulnego i Zbigniewa Kurkowskiego.

Z Komendy Wojewódzkiej Policji w Kielcach muzeum otrzymało przekaz obejmujący 6 sztuk broni palnej. Wśród broni znajdują się: pistolet VIS – symbol osiągnięć polskiej myśli technicznej, pistolet P.08 Parabellum stanowiący broń osobistą oficerów i podoficerów Wojska Polskiego przed 1935 r., pistolet Browning mod. 1906 (z kaburą) – w latach 30. stanowiący wyposażenie funkcjonariuszy Policji Państwowej, pistolet maszynowy PPSZ wz. 41, czyli słynna radziecka „pepesza”, karabin Mauser wz. 1898 – we wrześniu 1939 r. znajdujący się na wyposażeniu Wojska Polskiego oraz dubeltówka kurkowa systemu Lefauchaux, broń używana do polowań, stanowiąca doskonały przykład tak popularnego wśród elit kieleckich dwudziestolecia międzywojennego hobby, jakim było myślistwo.

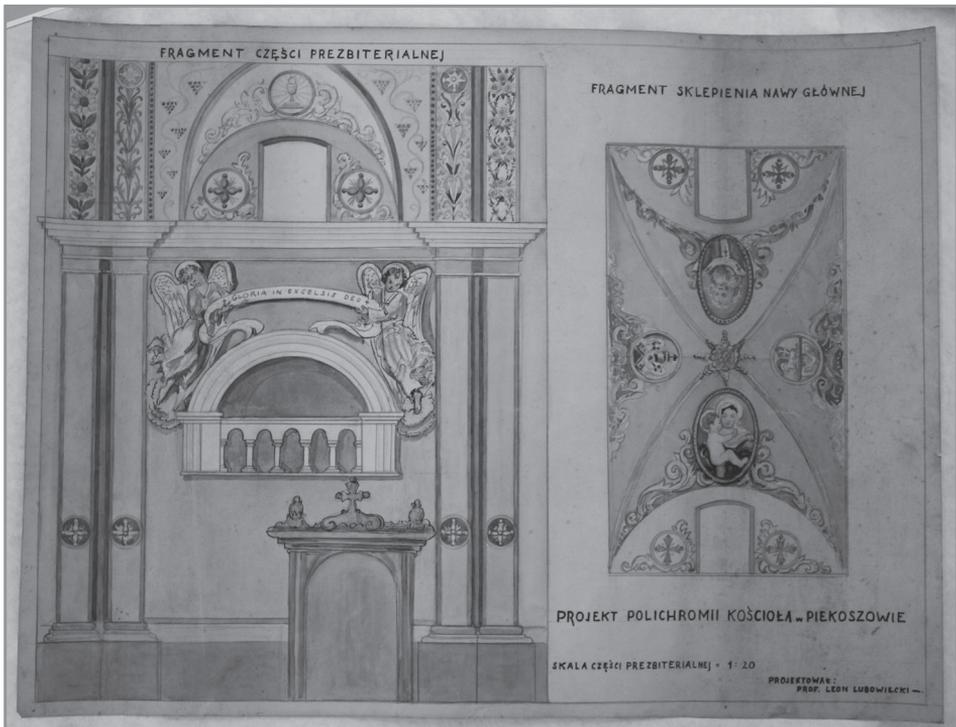
Wśród najciekawszych archiwaliów znajduje się plan warsztatów szkolnych przy Hucie „Ludwików” z ok. 1947 r., legitymacja ubezpieczeniowa z Ubezpieczalni Społecznej w Kielcach z 1943 r. oraz legitymacja uprawniająca do przejazdów autobusami MPK w Kielcach z lat 60. XX w. Do zbiorów przyjęto też dwa świadectwa Antoniego Banasia z gimnazjum im. M. Reja, dwa zaświadczenia wojskowe o demobilizacji oraz dyplom harcerski poświadczający otrzymanie stopnia skauta klasy drugiej. Z harcerstwem kieleckim związany jest także druk Koła Harcerzy z czasów Walk o Niepodległość przy Zarządzie Okręgu ZHP w Kielcach, zawierający m.in. sprawozdanie z Walnego Zgromadzenia Koła ze stycznia 1938 r. Z okresu okupacji pochodzą dwa afisze-obwieszczenia: niemieckiego Starosty Miejskiego i Powiatowego Hansa Drechsela wzywające byłych polskich oficerów z Kielc i powiatu kieleckiego do stawienia się w starostwie oraz niemieckiego Inspektora Skarbowego wzywające mieszkańców Kielc do zapłacenia zaległych i bieżących podatków. Czasy PRL-u dokumentuje kilka druków: portret I Sekretarza KC PZPR Władysława Gomułki, godło Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej wz. 1952 oraz mandat delegata na fabryczną konferencję PZPR w Odlewni Huty „Ludwików” z 1948 r. Do zbiorów trafił też folder reklamowy z 1960 r. motocykla SHL M11 175 produkowanego w Kieleckich Zakładach Wyrobów Metalowych wraz z oryginalną fotografią wykorzystaną w tym folderze ukazującą kielczankę Krystynę Szejfus siedzącą na motocyklu.

Sz szczególnie cenny jest poszyt dokumentów Szefostwa Pracy Wewnętrznej Komendy Okręgu Legionu Młodych – Związku Pracy dla Państwa z 1935 r. Była to organizacja młodzieżowa wywodząca się z radykalnych środowisk akademickich, będąca kontynuacją ideową Legionów Marszałka Piłsudskiego. Poszyt zawiera m.in. sprawozdania, raporty, korespondencję służbową Komendy Okręgu Kieleckiego z podległymi obwodami i innymi okręgami oraz Komendą Główną, instrukcje dla Szefostwa Pracy Wewnętrznej i Biuletyn Okręgu Kieleckiego Legionu Młodych.

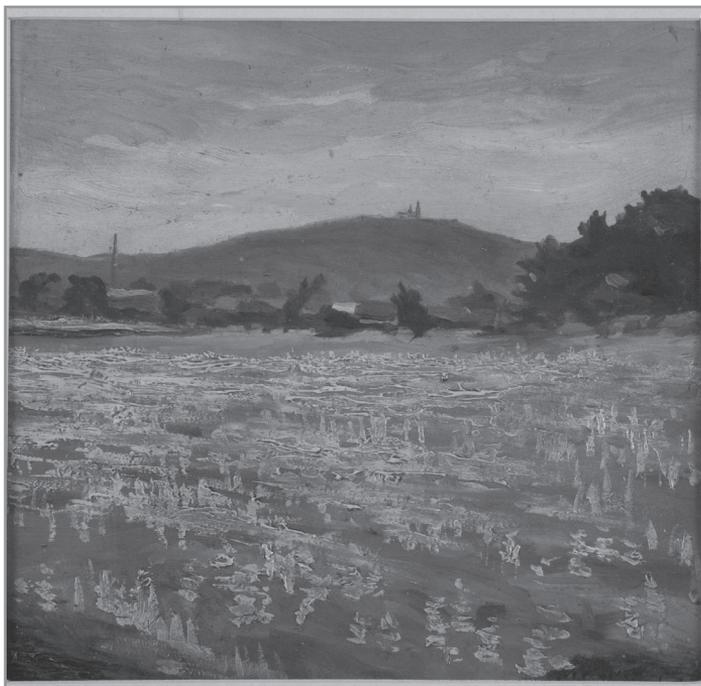
Muzealną kolekcję sztuki zasililo kilkadziesiąt prac kieleckiego malarza Leona Lubowieckiego, z czego znaczna część trafiła do muzeum w formie daru. Leon Lubowiecki (1904–1969) ukończył Szkołę Przemysłu Artystycznego we Lwowie, przed wojną mieszkał w Radecknicy na Zamojszczyźnie i zajmował się m.in. projektowaniem

9. Pistolet VIS wz.35 z okresu produkcji niemieckiej, 1944 r.

10. Leon Lubowiecki, Projekt polichromii kościoła w Piekoszowie, tempera, ołówek, tusz, 1954 r.

11. Tadeusz Wojtasiewicz, Łubiny pod Karczówką, olej, 1912 r.

12. Obrus (mappa) pod rodął Tory, 1924 r.

polichromii kościelnych. Po wojnie osiadł w Kielcach, gdzie pracował m.in. jako nauczyciel rysunku w liceum im. Jana Śniadeckiego.

Muzeum Historii Kielc stało się właścicielem większości zachowanych prac tego artysty, w których skład wchodziły obrazy, szkice i rysunki oraz projekty polichromii kościelnych dla świątyń na terenie diecezji kieleckiej (ryc. 10).

Do zbiorów trafił też szkic do obrazu Stanisława Praussa „Święty Jerzy”, obraz olejny Tadeusza Wojtasiewicza „Łubiny pod Karczówką” datowany na 1912 r. (ryc. 11), obraz olejny Henryka Papierniaka „Zatoczka zalewu w Cedzynie” dat. 1980 r.

Zbiór judaiców powiększył pięknie haftowany obrus (mappa) na Torę z 1924 r. Przedmiot ten był używany w synagodze w miejscu nazywanym Bima (podwyższenie, z którego rabin czyta Torę). Na obrusie wyhaftowany jest napis w języku hebrajskim: „Ku pamięci duszy mojej drogiej mamy Bejli, córki Fejgale Kelner, 1924”. Jego proveniencja nie jest znana (ryc. 12).

Kolekcję rzemiosła artystycznego wzbogaciły: kubek z monetą z monogramem właściciela browaru przy ulicy Chęcińskiej Władysława Dłużewskiego, łyżka stołowa wykonana przez kieleckiego złotnika Józefa Lutnickiego i łyżka cedzakowa z zakładu jubilerskiego Juliana Kozłowskiego.

Zbiory biblioteczne powiększyły się o 165 druków zwartych, 113 numerów czasopism, 36 katalogów muzealnych, 11 dokumentów życia społecznego oraz o 577 obiektów ikonograficznych.

Marcin Kolasa (Kielce History Museum) Kielce History Museum's Acquisitions in 2016

In 2016, the Museum acquired 252 museum exhibits of which 53 were entered into the inventory book entitled 'History', 73 into the inventory book of 'Art' and 126 into the auxiliary inventory book of 'Materials'. The Museum's collection expanded including 902 inventory items. In 2016, the majority of exhibits were added to the iconographic collection. The Museum purchased a collection of more than 1,000 postcards of Kielce and the Kielce region. There was also a collection of 833 photographs and 235 slides of the city and the surrounding area, taken in the period from the 1930s to the 1970s by K. Kuśmider, a photographer. Additionally, the Museum acquired several photographs related to the Kielce scouting, education, a military garrison and those documenting social and political life in Kielce in the interwar period. Two photographs date back to World War II whereas a unique album published to commemorate the 10th anniversary of 'Chemar' Chemical and Industrial Equipment Plant was released in 1965.

The Museum's collection also expanded including other interesting exhibits, such as a set of carpentry tools from the second half of the 19th century and a 'marble' office set made in the interwar period by the Kielce Marble Plant.

The Museum purchased a famous SHL 98 motorcycle, previously loaned to the Museum, manufactured by the Kielce 'Ludwików' Steelworks in 1939, together with its documentation (a vehicle registration book and a proof of purchase) and a spare Villiers engine.

Further, several porcelain items from the Porcelain Factory in Ćmielów and Chodzież (mainly commemorative plates, vases and cups of various Kielce plants and factories), 7 commemorative pennants of FSS Polmo SHL plant, dating back to the 1970s and 1980s, as well as 20 commemorative medals minted by the same plant, were added to the Museum's collection.

The Kielce Regional Police Headquarters donated a small collection of 6 pieces of firearms, including a VIS pistol, a Browning 1906 (with a holster), a PPSZ submachine gun, a Mauser 1898 and a double-barrel shotgun (Lefauchaux system).

The most interesting archives include a plan of school workshops at the 'Ludwików' Steelworks from 1947 as well as documents and ID cards from the interwar period, the German occupation and the times of the Polish People's Republic. There is a unique volume of documents of the Labour Directorate of the Legion of the Young – Labour Association for the State – dating back to 1935.

Several artworks of Kielce painters and artists, Leon Lubowiecki, Stanisław Prauss, Tadeusz Wojtasiewicz and Henryk Papierniak, were added to the Museum's art collection.

The collection of Judaica included a beautifully embroidered tablecloth for the Torah from 1924.

The handicraft collection expanded to include a cup with a coin bearing a monogram of Władysław Dłuzewski, the owner of a brewery situated in Kielce in Chęcińska Street, a tablespoon made by Józef Lutnicki, a Kielce goldsmith, and a slotted spoon from the Julian Kozłowski's jeweler's workshop.

The library collection expanded by 165 separate volumes, 113 issues of journals, 36 museum catalogues, 11 social life documents as well as 577 iconographic exhibits.

Keywords: museum studies, museum collections, Kielce, Kielce History Museum.